

Юрій Іваненко (Херсон, Україна)

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ОСВІТИ І ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРИВ РАМКАХ КОМПЛЕКСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ РОМІВ УКРАЇНИ

В Україні проживає близько 48 тисяч представників ромської національності. Однак реальна кількість за даними різних досліджень перевищує цей показник, і становить від 100 до 300 тисяч. Представники ромської національності проживають на всій території країни.

Ромська спільнота є найбільш вразливою в Україні. Існує багато аспектів вразливості: бідність, ізоляція, дискримінація при працевлаштуванні, в доступі до освіти, медичних послуг і т.д. Вирішення проблем рома неможливе без активних дій державних органів, як на центральному, так і на місцевому рівнях.

Наша ціль – впровадити систему заходів, спрямованих на створення гідних умов для розвитку ромської спільноти, їх повноцінну інтеграцію в українське суспільство.

Найбільш болючими проблемами для представників ромської меншини є: освіта, охорона здоров'я, умови проживання, працевлаштування.

Громадські організації рома в Україні, які займаються проблемами свого народу визначили комплекс заходів перед урядом України, це: відгукуватися на реальні потреби ромських громад; передбачати системний підхід співпраці з ромськими громадськими організаціями, у вирішенні проблем народу рома.

Повноцінна освіта ромів повинна стати одним із пріоритетних завдань. Грунтуючись на тому факті, що освіта необхідна, для того, щоб бути конкурентноздатним на вільному ринку праці, необхідно забезпечити ромських дітей середньою освітою, а також додатково підтримати ту частину, яка буде продовжити освіту на вищих рівнях.

Освітній рівень представників ромської меншини є найнижчим в Україні. Більш ніж 94% з них не закінчують школи, тільки близько 2% ромів

мають вищу освіту, лише 6% – повну загальну середню або професійно-технічну, близько 10% – неповну середню.

Вирішення державними органами освітніх проблем ромських дітей часто супроводжуються сегрегацією та дискримінацією. Ромські діти часто необґрунтовано змушені навчатися в школах для дітей з розумовими і фізичними відхиленнями. В деяких місцевостях більш ніж 70% дітей рома зареєстровані саме в таких школах. Така ситуація є причиною наступного “виключення” ромів з нормального суспільного життя: закінчення подібних шкіл фактично унеможливує вступ до будь-якої вищої освітньої установи; з свідомством таких шкіл молоді рома не можуть знайти добре оплачувану роботу; часто діти ромів відмовляються відвідувати подібні школи, що фактично призводить до відсутності в них навіть шкільної освіти.

Ромські діти практично не мають можливості здобути професійно-технічну вищу освіту. Причини цього полягають у: відсутності або недоброякісності початкової освіти (низький рівень знань учнів після школи); упередженому ставленні до представників ромської національності з боку посадових осіб навчальних закладів; небажанні батьків підтримувати прагнення дітей до отримання гідної освіти. Стереотипи мислення, низький рівень освіти та матеріальні проблеми батьків примушують багатьох дітей покинути школу щоб допомагати своїм близьким.

Прагнучи забезпечити ромських дітей належною освітою, громадські організації ромів вважають нагально необхідним:

- збільшення кількості ромських дітей в дошкільних установах.
- збільшення кількості ромських дітей, що успішно одержали загальну середню, професійно-технічну та вищу освіту.
- створення та покращення освітньої інфраструктури збільшення і поліпшення мережі недільних ромських шкіл.
- забезпечення кількості викладачів для роботи з ромськими дітьми.
- забезпечення ромських дітей відповідною матеріально-технічною базою для одержання освіти (посібники, література, обладнання і матеріали для вивчення процесу).

Оптимальне рішення існуючих проблем можливе лише за умови об’єднання зусиль ромських організацій та державних органів, відповідальних за політику в сфері освіти. Ромські організації повинні взяти на себе завдання переконати ромські родини щодо необхідності навчання їх дітей та надати їм повну інформацію щодо прав та можливостей по доступу до освіти. Державні органи – забезпечити фінансову підтримку і заохочення з боку

держави, вирішення всіх організаційних проблем (створення інфраструктури, добір викладачів, і т. п.), а також:

- проведення оцінки існуючих ресурсів та можливостей щодо покращення дошкільної освіти (інформація про кількість викладачів, які працюють з дітьми, існуючі програми та інституції);
- створення нових дошкільних закладів освіти,
- створення кадрового потенціалу, залучення до роботи з ромськими дітьми педагогів з високим професійним рівнем;
- створення додаткових навчальних програм для ромських дітей з урахуванням їх особливих потреб програм, розрахованих на підготовку дітей рома до вступу до початкової школи.

Для покращення ситуації шкільної освіти дітей треба працювати над вивченням думки ромського населення щодо проблем і потреб у сфері шкільної освіти ромських дітей;

- визначення кількості дітей рома шкільного віку в різних регіонах і кількості дітей, що відвідують шкільні установи;
- вжиття заходів для формування позитивного ставлення батьків ромських дітей до школи, підтримка співпраці між закладами міністерства освіти та ромськими НГО (проведення спільних акцій, днів “відкритих дверей”) з метою популяризації в ромській громаді думки щодо необхідності одержання належної освіти;
- заохочувати дітей рома, що мають успіхи в навчанні;
- створення належних умов та розвиток інфраструктури для шкільного навчання ромських дітей;
- проведення оцінки існуючих ресурсів та можливостей щодо покращення шкільної освіти (інформація про кількість викладачів, які працюють з дітьми, існуючі програми та інституції);
- створення на базі ромських недільних шкіл освітніх центрів та їх підтримку (що передбачатиме часткове державне фінансування, надання на пільгових умовах приміщень, комунальних послуг тощо);
- підпорядкування ромських освітніх центрів Міністерству освіти України та вдосконалення їх навчальних програм;
- створення нових ромських освітніх центрів (або відкриття нових класів в школах) в місцях з великою кількістю ромських дітей шкільного віку;
- оснащення ромських освітніх центрів необхідними дидактичними матеріалами, технічним обладнанням, літературою та підручниками, необхідними для створення належних умов навчання ромських дітей;

– розробку і видання навчальних програм, підручників, методичних посібників з ромської мови для загальноосвітніх навчальних закладів та ромських освітніх центрів, де ця мова вивчається як предмет або факультативно;

– розробку і видання підручників (з дисциплін, що входять до шкільної програми) для загальноосвітніх навчальних закладів, в яких є класи з ромською мовою навчання;

– встановлення (спільно з ромськими громадськими організаціями) контактів з міжнародними організаціями, які надають допомогу в забезпеченні освітнього процесу для шкіл ромів (публікації підручників, посібників, літератури);

– впровадження на базі ромських громадських організацій програм допомоги ромським дітям, які відвідують школи (додаткові лекції, робота з репетиторами тощо).

Створенням кадрового потенціалу для шкільного навчання ромських дітей:

– залучення до роботи з дітьми рома найдосвідченіших педагогів і заохочення таких педагогів;

– підготовка педагогічних кадрів в області культурної освіти;

– забезпечення більш широкого здобуття дітьми рома вищої та професійно-технічної освіти.

Спрощенням доступу дітей рома до вищих навчальних закладів:

– плануванню та встановленню спеціальних квот для ромських дітей для одержання вищої освіти по певним спеціальностям (перелік яких додатково буде визначено Міністерством освіти України через консультації з ромськими громадськими організаціями);

– налагодженню співпраці з керівництвом вищих навчальних закладів для встановлення пільгових умов навчання (насамперед, зниження вартості навчання) для студентів рома.

Підтримкою студентів рома, що навчаються у вищих навчальних закладах у:

– розробці і впровадженню програм надання стипендій студентам рома з малозабезпечених сімей, за рахунок бюджетного фінансування;

– розробці бази даних організацій, що надають підтримку (гранти) для студентів рома та поширення інформації з цієї бази даних серед ромської громади;

– створенні соціального замовлення на послуги з консультування випускників шкіл, які бажають продовжити навчання у вищих учбових

зкладах, та надання допомоги з підготовки документів на одержання стипендій та грантів на навчання.

Для вирішення цих проблем громадські ромські організації пропонують урахувати наші пропозиції і розробити Державну програму спрямовану на вирішення проблем ромів України “Програму розвитку ромського народу”, яка буде створена з метою проведення цілісної політики щодо ромів і передбачити постійне бюджетне фінансування.

Надані конкретні пропозиції щодо вирішення проблем ромів України можливо вирішити тільки в співпраці з державними органами влади та з участю ромських представників, які б координували та сприяли успішній реалізації “Програми соціально-духовного відродження ромів України”.

Реалізація комплексних заходів неможлива без участі ромської громади. Так, державна програма, затверджена 12 вересня 2003 року Постановою № 24336 Кабінету Міністрів України, була прийнята без участі ромських громадських організацій, а тому викликала багато нарікань як така, що не лише не враховувала сучасне становище ромів і не покращувала його, а ще часом містила положення обурливі і принизливі. З моменту прийняття Державної програми її реалізація не почалася.

Державна програма повинна бути спрямована на вирішення проблем ромів України з урахуванням досвіду інших держав, де успішно працюють ромські державні програми.

Основними завданнями Програми, на нашу думку мають бути:

– збереження та утримання національного культурного мистецтва;

– поліпшення матеріально-технічної бази установ, навчальних закладів, упровадження сучасних комп’ютерних технологій у виробничі та учбові процеси;

– створення умов для подальшого розвитку професійного мистецтва, підтримка творчих спілок;

– підтримка та подальший розвиток ромської народної творчості. Збереження та поширення звичаєвих традицій. Сприяння розвитку освіти та культури ромів:

– забезпечення систематичного поповнення бібліотечних фондів новими надходженнями, повноцінної передплати періодичних видань для бібліотек як центрів інформаційного забезпечення ромів;

– створення умов для залучення дітей-ромів до шкіл та шкіл освіти та естетичного виховання, як початкової ланки мистецької освіти;

– збереження та охорона культурної спадщини. Відродження культурної спадщини ромів на Україні.

Виконання Програми дасть змогу:

- активізувати участь ромів та ромських організацій у закладів освіти і культури та соціально-економічному житті України;
- підвищити ефективність діяльності товариств;
- вирішити комплекс соціально-економічних проблем ромів та забезпечити повноцінне функціонування ромських організацій;
- забезпечити координацію зусиль обласних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, організацій і установ на зміцнення ролі галузі освіти та культури в житті ромів та підвищення рівня забезпечення культурних потреб;
- створити належні умови для збереження та примноження ромської культури

I. Удосконалення нормативно-правової бази

1. Організація роботи над проектами Законів України “Про національні меншини”.
  2. Удосконалення нормативно-правової бази у всіх галузях.
  3. Участь ромів в управлінні органів влади.
  4. Здійснити моніторинг стану забезпечення соціальних, правових, економічних, освітніх прав ромів України.
  5. Провести заходи щодо попередження стереотипного дискримінаційного зображення ромів; Формувати, зокрема, в ЗМІ позитивне ставлення до ромів (за допомогою висвітлення діяльності ромських НДО, успішних історій, участі провідних ромських лідерів в програмах радіо і телебачення, тощо). Розробити проект антидискримінаційного Закону України.
  6. Запровадження фінансування ромських проектів через систему конкурсних грантів.
  7. Впровадження освітніх програм для покращення знань національних та міжнародних стандартів із захисту прав людини та національних меншин. Розробки, імплементації та аналізу програм та заходів, спрямованих на поліпшення становища ромського населення України
  8. Визнати на державному рівні 8 квітня як міжнародний день ромів та 2 серпня день пам’яті ромських Жертв Голокосту з проведенням заходів до відповідних днів.
- Офіційно визнати ромів жертвами Голокосту нарівні до відповідних груп, що постраждали у роки війни.
- Встановити пам’ятні знаки на місцях масових знищень ромів.
- Встановити для ромів категорію „Жертви Голокосту”.

II. Наукові дослідження

9. Проведення наукових досліджень та здійснення науково-практичних розробок у сфері освіти та культурної політики з метою інформаційного та матеріально-технічного забезпечення
10. Проведення наукових досліджень у сфері історії, фольклору, освіти.
11. Проведення наукових досліджень у сфері театрального мистецтва, музичного в тому числі історичних досліджень Ромського народу.
12. Організація наукових досліджень і розробок відеофільмів у сфері кіномистецтва і кінорежисури.
13. Проведення міжнародної наукової конференції “Мова і культура” та видання її матеріалів.
14. Дослідження питань, пов’язаних з вивченням теорії та історії культури Ромів.
15. Проведення міжнародної науково-практичної конференції “Ромський фольклор, мова та література у європейському контексті”.
16. Проведення міжнародної наукової конференції “Ромська творчість, мова та спілкування”.
17. Проведення конференцій, семінарів, присвячених актуальним проблемам розвитку сучасного образотворчого, декоративного мистецтва, кіно- і фотомистецтва, ромського мистецтва.

III. Освіта, культура, засоби масової інформації

18. Створення в мережі Інтернет веб-сторінок провідних організацій культури художніх колективів
  19. Підтримка Ромських освітніх центрів з групами дошкільної підготовки (постійне державне фінансування таких центрів, забезпечення їх методичними посібниками, програмами та підручниками).
- Розробити й затвердити учбовий методичний комплекс для Ромських освітніх центрів, програму мультікультурної освіти, з метою її включення в перелік предметів за вибором.
- Відкриття державних курсів з підготовки ромської молоді до вступу в вищі учбові заклади.
- Виділення квот в педагогічних вузах для представників ромської національності.
- Надання стипендій для ромських студентів
- Організація державних курсів для підвищення кваліфікації вчителів ромської національності, та вчителів, які працюють з ромськими дітьми.

Впровадження програм навчання для директорів, вчителів, представників обласних відділів освіти, міністерства освіти та науки, з метою подолання негативного відношення щодо ромів, а також знайомства з ромською культурою

20. Поліпшення якості культурно-освітніх послуг, доступу до інформації: підключення українських бібліотек, музеїв, обласних центрів народної творчості до мережі Інтернет, створення у бібліотеках та музеях.

21. Створення бібліотечних стандартів (форматів), пов'язаних із застосуванням комп'ютерних технологій: національного формату бібліографічних записів у машинозчитуваній формі системи авторитетних нормативних файлів веб-сторінок, залів колективного доступу до зазначеної мережі.

22. Створення центру корпоративної каталогізації бібліотек придбання програмного продукту створення інтегрованого каталогу бібліотечних фондів.

23. Запровадження нових технологій доставки документів придбання обладнання для виготовлення електронних копій документів

24. Створення та підтримка діяльності центрів, що надають доступ до вітчизняної та зарубіжної інформації.

25. Відкриття кафедри "Ромології" на базі одного з педагогічних закладів.

IV. Технічне оснащення

26. Придбання звуко- світлотехнічного, телевізійного обладнання та обладнання зв'язку для театральних-видовищних закладів і концертних заходів (театри, художні колективи, музеї тощо).

27. Придбання обладнання, музичних інструментів для ромських колективів та товариств.

28. Придбання комп'ютерної техніки, видавничих систем, спеціальних меблів, фондового та експозиційного обладнання для виставок, бібліотек музеїв ромів.

29. Придбання автотранспортних засобів для театральних-видовищних закладів (концерти, художні колективи, музеї і бібліотеки).

30. Видання наукових та навчально-методичних праць.

31. Забезпечення навчальних закладів, культури і мистецтв сучасною технікою, учбовою та методичною літературою

32. Придбання сучасної фоно- та відеоапаратури для забезпечення фольклорно-етнографічного обстеження України, розширення комп'ютерної бази даних про етнокультуру ромів.

V. Будівництво та капітальний ремонт

33. Будівництво національного театра.

34. Виділення приміщень для ромських музеїв.

35. Виділення приміщень для ромських шкіл.

36. Створення та розвиток ромських підприємств, сільського господарства.

37. Створення фінансових ресурсів (цільові кредити, банки).

VI. Соціальний блок

38. Моніторинг стану соціального забезпечення ромського населення та вивчення стану і причин безробіття

39. Створення робочих місць (підприємства, ринки, служба зайнятості).

40. Медичне обслуговування, вивчення стану захворювання (медичне обстеження, диспансеризація ромського населення, медичне страхування).

41. Вивчення житлових умов та будівництва за рахунок кредитів.